

בס"ד

משקה הוויסקי

ליקוטי שמואל - נפלאות הבריאה

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי
שליחת בקשה. , ל eisikovits1@gmail.com

058-4852-443

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשיכם או כתובות של נציג עלון. אשמח לקבל
הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק
/ לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם
אומרם. אבל הבא להדפיס וידפיס בשם אומרם. יביא גאולה לעולם. כמו כן יש אפשרות
לקבל כל עלון בכל שפה כמעט שתמצאו בתרגום של ווארד .

החיבור הראשון הופיע במסגרת

'מפעל ליקוטי שמואל'

"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

בשעה טובה ומוצלחת, בסייעתא דשמיא, רואה אור ספר חדש ומפעים

ליקוטי שמואל – חומש בראשית

סוף מעשה במחשבה תחילה – לאחר שנים של עיון, איסוף, ליקוט ועריכה, יוצא לאור ספר ייחודי המאגד
את מיטב הקטעים, המאמרים, הסיפורים והמשלים שהופיעו בעלוני פרשת השבוע בשנים האחרונות.
דברי חן ושכל טוב, שנבחרו בקפידה וערוכים בטוב טעם, כדי להחיות את הלב ולהאיר את השולחן

מתוכן הפרקים: רעיונות מאירי עיניים לפרשיות השבוע • משלים מעוררי מחשבה •
סיפורים נוגעים ללב • פנינים להעשרה ולהעברה בשולחן שבת

מתאים ללימוד אישי, למסירת דבר תורה ולשיחה משפחתית

ערוך ומוגש בעמל רב על ידי הרה"ג שמואל אייזיקוביץ שליט"א

כרך ראשון על חומש בראשית – כעת למכירה במחיר שווה לכל נפש

להזמנה:

<https://dash.bookpod.co.il/product/2231>

ההיסטוריה והפוליטיקה של משקה הוויסקי (עורך: שי קוריסקי)

ויסקי הוא ללא ספק טעם נרכש. אבל אלו מאיתנו שאוהבים אותו, יודעים שיש למשקה הזה קסם בלתי מעורער. הנוזל הזהוב שורף בנעימות בגרון ומחמם את הבטן, וגם לא צריך לשתות ממנו יותר מדי כדי "לתפוס ראש". אבל האם אתם, כישראלים שרגילים לאסוף בקבוק או שניים בדיוטי פרי בנתב"ג בדרך לחופשה, מכירים את ההיסטוריה המורכבת והמדהימה שעומדת מאחוריו?

הרבה לפני שוויסקי מילא את מדפי הדיוטי פרי או נמכר בהון תועפות במכירות פומביות, הוא היה בכלל תרופה. הוא יוצר בשקט על ידי נזירים שנשבעו לחיי עוני, אבל איכשהו מצאו את הרכיבים למשהו יוצא דופן. היום, ויסקי הוא תעשייה עולמית שמגלגלת עשרות מיליארדי דולרים. הוא הפיל גובי מס, שרד תקופת יובש לאומית, והפך כמה מחוזות בקנטקי ליעד תיירותי עולמי. כך הפך ניסוי של מנזר לאחד המשקאות המדוברים – והפוליטיים – ביותר בעולם.

הוויסקי נולד במנזר הטכניקה שעומדת מאחורי הוויסקי – הזיקוק – עתיקה בהרבה מהוויסקי עצמו. מתישהו באלף השני לפנה"ס, הבבלים במסופוטמיה כבר זיקקו בשמים וחומרי ריח. מאות שנים מאוחר יותר, מלומדים ערבים שכללו את התהליך והעבירו אותו לאירופה של ימי הביניים, שם התיעודים המאומתים הראשונים של זיקוק אלוהול מגיעים מאיטליה של המאה ה-13. משם, הפרקטיקה התפשטה דרך מנזרים, בעיקר למטרות רפואיות כמו טיפול בכאבי בטן ואפילו באבעבועות שחורות. הזיקוק הגיע לאירלנד סביב המאה ה-12 ולסקוטלנד במאה ה-15, והובא, לפי המסורת, על ידי נזירים שחזרו מעליות לרגל לים התיכון.

ללא כרמים לייצור יין או ברנדי, הנזירים האירים והסקוטים פנו לתערובת דגנים מותססת במקום, וכך נולד הוויסקי המודרני. הם קראו לו uisce beatha בגאלית, שמשמעותו "מי החיים", שם שדוברי האנגלית קיצרו ושינו עם הזמן ל-Whiskey. ההוכחה הכתובה העתיקה ביותר ששרדה לייצור ויסקי בסקוטלנד מגיעה מרשומות המס של שנת 1494, שם תועדו שמונה שקי לתת שניתנו "לנזיר ג'ון קור, בהוראת המלך, כדי להכין מי חיים". (aqua vitae) קור היה נזיר במנזר לינדורס (Lindores Abbey) בפיף, ואותו רישום מס בודד הוא, למעשה, תעודת הלידה של הוויסקי.

מהנזירים להמונים במשך עשרות שנים, הוויסקי נשאר בתוך חומות המנזר, אבל זה השתנה בשנות ה-30 של המאה ה-16 כאשר המלך הנרי השמיני פירק את המנזרים באנגליה, החרים את אדמותיהם וגירש את הנזירים שחיו בהם. לפתע, מספר גדול של מזקקים מיומנים היו צריכים למצוא דרך חדשה להתפרנס, והם לקחו את הידע שלהם ישר לציבור. הוויסקי הפסיק להיות תרופת סבתא של נזירים והפך למקצוע, לאחר מכן לעסק, ובסופו של דבר למשהו שקרוב לאובססיה לאומית בסקוטלנד ובאירלנד כאחד.

הוויסקי חוצה את האוקיינוס מתיישבים אירופאים, רבים מהם ממוצא סקוטי-אירי, הביאו איתם את פרקטיקת הזיקוק לצפון אמריקה במאות ה-17 וה-18. באזורי הספר, השעורה פינתה את מקומה לתירס, שגדל בשפע ובזול, וכך נולד סגנון חדש של ויסקי: הברבן. (Bourbon) יישון המשקה בחביות עץ אלון חדשות וצרובות מבפנים – דרישה שמאוחר יותר עוגנה בחוק – העניק לברבן את צבעו הענברי ואת רמזי הוויניל והקרמל שלו. המים המסוננים באבן גיר של קנטקי, שדלים באופן טבעי בברזל ועשירים בסידן, הפכו את האזור למתאים במיוחד לייצור ויסקי. כיום, קנטקי מייצרת כ-95 אחוזים מאספקת הברבן העולמית – דומיננטיות שנבנתה על אותו יסוד מהמאה ה-18.

המס שהתחיל מרד ההיסטוריה הפוליטית של הוויסקי מתחילה כמעט במקביל להקמת ארצות הברית עצמה. בשנת 1791, שר האוצר האמריקני אלכסנדר המילטון העביר את המס הראשון שהקונגרס אי פעם הטיל על מוצר מקומי: מס בלו על משקאות מזוקקים, שנועד לעזור לשלם את החובות ממלחמת העצמאות האמריקנית. עבור החקלאים בספר המערבי, ויסקי לא היה מותרות אלא עורק חיים כלכלי. תבואה הייתה כבדה, מתקלקלת מהר ויקרה לשינוע מעבר להרים לשווקים במזרח. אבל כשהיא זוקקה לוויסקי, היא הפכה לקומפקטית, עמידה וקלה למכירה, ותפקדה כמעט כמו מטבע בקהילות

ספר עניות במזומן. המס החדש פגע קשות באותם חקלאים, ועד קיץ 1794 במערב פנסילבניה, ההתנגדות הפכה לאלימה. חקלאים מרחו זפת ונוצות על גובי מס פדרליים, ובאותו יולי כ-400 מורדים חמושים שרפו את ביתו של מפקח המס האזורי. הנשיא ג'ורג' וושינגטון הוביל אישית מיליציה של כ-13,000 איש מערבה כדי לדכא את ההתקוממות – הפעם היחידה בה נשיא אמריקני מכהן פיקד על כוחות בשטח. "מרד הוויסקי" קרס ללא קרב משמעותי, אך חשיבותו האמיתית הייתה חוקתית. הוא הוכיח שהממשל הפדרלי הצעיר יכול לאכוף חוק בתוך מדינותיו, וזה נותר אחד המבחנים האמיתיים הראשונים של הסמכות הפדרלית באמריקה.

מגינים על המזיגה עד סוף שנות ה-1800, בעיה שונה לחלוטין איימה על המוניטין של הוויסקי: זיופים. יצרנים נהגו לדלל בקבוקים במים או להוסיף צבעי מאכל ותוספים אחרים כדי לזייף מראה של ויסקי מיושן. הקונגרס הגיב עם חוק ה-Bottled in Bond של 1897, אחד מחוקי הגנת הצרכן המוקדמים ביותר בארה"ב. כדי לשאת את התווית הזו, הוויסקי היה חייב להגיע ממזקקה אחת, מעונת זיקוק אחת, להיות מיושן לפחות ארבע שנים במחסן בפיקוח פדרלי, ומוגבש בחוזק של בדיוק 100 פרוף (50% אלכוהול). זו הייתה חתיכת נייר קטנה עם השפעה ענקית. לראשונה, הממשל הפדרלי הפך לערב למה שבאמת נמצא בתוך הבקבוק. הוויסקי יורד למחתרת מזלו של הוויסקי התהפך דרמטית ב-1920, כאשר התיקון ה-18 וחוק וולסטד הפכו את תקופת היובש (Prohibition) לחוק בארה"ב. כמעט כל מזקקה במדינה נאלצה לסגור את שעריה. רק שש חברות קיבלו רישיונות פדרליים מיוחדים להמשיך לבקבוק ממלאי קיים, שנמכר אך ורק כ"וויסקי רפואי" עם מרשם רופא. בראון-פורמן (Brown-Forman), יצרנית Old Forester, הייתה אחת מהן, וכך גם החברה שלימים תהפוך ל-National Distillers. כמה מותגים שגשגו תחת ההסדר המוזר הזה. הוויסקי של ג'יימס אי. פפר שווק ישירות לרוקחים וזכה להמלצות של עשרות אלפי רופאים, ומחירו טיפס בערך לפי שישה ממה שהיה לפני תחילת תקופת היובש. במקומות אחרים, האיסור פשוט דחק את סחר הוויסקי למחתרת. תוך שעה מכניסת תקופת היובש לתוקף, גנבים חמושים בשיקגו גנבו ויסקי "רפואי" בשווי מאה אלף דולר מקרונות משא – סימן מוקדם להברחות ולפשע המאורגן שיגדירו את 13 השנים הבאות. כשתקופת היובש בוטלה ב-1933, תעשיית הוויסקי נאלצה לבנות את עצמה מחדש כמעט מאפס.

הוויסקי כמעצמה כלכלית כיום, ויסקי הוא אחת הקטגוריות היקרות והרווחיות ביותר בתעשיית האלכוהול. רוב ההערכות ממקמות את שוק הוויסקי העולמי אי שם בין 77 ל-93 מיליארד דולר בשנת 2025, עם תחזיות שדוחפות את המספר הזה הרבה מעבר ל-100 מיליארד דולר בעשור הקרוב. סקוטלנד לבדה ייצאה ויסקי סקוטי בשווי של כ-5.36 מיליארד לירות שטרלינג ב-2025 – נתון כל כך גדול שוויסקי מהווה באופן קבוע את רוב יצוא המזון והמשקאות של המדינה. בארצות הברית, תעשיית הברבן של קנטקי צורכת מיליארדי קילוגרמים של תבואה בשנה ושולחת ויסקי לעשרות מדינות (כולל אלינו לישראל, כמובן). כשממשלת הודו הורידה את תעריף המכס התלול שלה על ברבן מ-150% ל-100% ב-2025, יצוא הברבן למדינה זינק בכמעט 22% תוך שנה – תזכורת לכך שוויסקי נותר מסובך בפוליטיקת סחר ממש כפי שהיה בימיו של המילטון.

הוויסקי האהוב בעולם, במספרים אם תשאלו את רוב הישראלים בבר מהו הוויסקי הנמכר ביותר בעולם, סביר להניח שהם יגידו ג'ק דניאלס או ג'וני ווקר. שתי התשובות מפספסות את המטרה. מותגי וויסקי הודים שולטים במכירות העולמיות בהפרש ניכר, גם אם הרוב המכריע שלהם נצרך בהודו עצמה ולא מיוצא. מותג McDowell's No. 1 לבדו מכר יותר מ-30 מיליון ארגזים בשנה האחרונה, יותר מכפול מה-14 עד 15 מיליון הארגזים שג'ק דניאלס מוכר מדי שנה בעולם. שמונה מתוך עשרים מותגי הוויסקי הנמכרים ביותר בעולם מגיעים מהודו. מבין השמות המוכרים לנו יותר, ג'וני ווקר נשאר הסקוטי הנמכר ביותר בעולם, עם מעל 20 מיליון ארגזים בשנה בכ-180 מדינות, וג'יימסון מחזיק בתואר המקביל עבור ויסקי אירי. בארה"ב, ג'ים בים וג'ק דניאלס נשארים שמות מוכרים בכל בית, בעוד שהתיאבון ההולך וגובר למהדורות קטנות (small batch) הזין צמיחה חזקה למותגי פרימיום כמו מייקס מארק (Maker's Mark). מותגים ששרדו אימפריות קומץ של מזקקות מייצרות ויסקי במשך מאות שנים: בושמילס (Bushmills), צפון אירלנד: רישיון משנת 1608. נחשבת למזקקת הוויסקי המורשית העתיקה בעולם. קילבגן (Kilbeggan), אירלנד: רישיון משנת 1757. קוראת לעצמה המזקקה הוותיקה בעולם הפועלת ברציפות. גלנטורט (Glenturret), סקוטלנד: מזקקת מאז 1775. בומור (Bowmore), סקוטלנד (האי איילה): מזקקת מאז 1779. באפלו טרייס (Buffalo Trace), קנטקי: מזקקת מאז 1773. המזקקה הפועלת ברציפות הוותיקה בארה"ב, תואר שהרוויחה כי נשארה פתוחה אפילו בתקופת היובש.

מסורות שנמזגות דרך מאות שנים התרבות סביב הוויסקי עשירה לא פחות מההיסטוריה שלו. בסקוטלנד, להציע לאורח "דראם" (כוסית) עדיין נחשב לאירוח בסיסי. כל 25 בינואר, סקוטים ברחבי העולם מתאספים לארוחות "ליל ברנס (Burns Night) לכבוד המשורר רוברט ברנס, מסורת שמסתיימת בברכת "slàinte mhath" הלבבית (המקבילה המקומית שלהם ל"לחיים!") . בחתונות סקוטיות, זוגות שותים לפעמים מ"קווייך – (quaich) "כוס בעלת שתי ידיים שנועדה לחלוקה, מנהג שתועד עד לחתונתו של המלך ג'יימס השישי ב-1589, ומסמל את נכונות הזוג לחלוק את החיים, לטוב ולרע.

למזקקים יש גם פולקלור משלהם. מדי שנה, בערך 2% מהוויסקי שמתיישן בחבית פשוט מתאדים דרך העץ – אובדן שהמזקקים מכנים "חלקם של המלאכים" (the angel's share), כאילו הרוחות מלמעלה גובות אגרה בדרך לבקבוק. ביפן, תרבות הוויסקי בנתה טקס ייחודי משלה סביב ה"הייבול" – (highball) "תערובת פשוטה של ויסקי וסודה שנועדה ללגימה איטית לצד ארוחה.

משקה ששווה להרים לו כוסית מדוד הזיקוק של נזיר במנזר מימי הביניים ועד לתעשייה עולמית של קרוב למאה מיליארד דולר, הוויסקי שרד מלכים, מלחמות, מס שהוא עזר לעורר, וחרם שלם שניסה למחוק אותו. מותגים קמים ונופלים, מכסים משתנים ומזקקות חדשות נפתחות בכל שנה. ובכל זאת, העונג הבסיסי שעומד במרכזו של הוויסקי – כוסית משותפת, הרמת כוסית עם חברים, ולגימה איטית בחברה טובה (גם פה בארץ בסוף שבוע) – השתנה מעט מאוד ב-500 השנים האחרונות. לחיים!